

Horthy-ösztöndíjjal a Központi Bizottságba

Göröngyös út. Dimény Imre életútja. Szerk.: Varga Zsuzsanna. Kossuth, Budapest, 2017

Az elmúlt másfél évtizedben egymás után láttak napvilágot a Kádár-korszak egyik legérdekesebb és legerősebb politikai nyomásgyakorló csoportja, az ún. agrárlobbi szép kort megélt tagjainak memoárjai. Meglepőnek hangozhat, de a sort Nyers Rezső nyitotta, **1** aki ugyan nem volt szoros értelemben vett agrárpolitikus, ám mindenképpen a legközelebbi szövetségesnek számított, így visszaemlékezése a téma tárgyalásánál nem kerülhető meg. Őt Keserű János követte, majd Váncsa Jenő jelentette meg visszaemlékezéseit. **2** Szerkesztett, a kérdéseket nem tartalmazó kötet foglalta össze Szabó István pályáját, **3** és hasonló módszert alkalmazva született meg Izinger Pál életútjának summázata. **4** A most bemutatandó könyvet Varga Zsuzsanna, a Kádár-korszak agrártörténetének legalaposabb ismerője állította össze. Kérdései tagolják a szöveget, ezekkel irányította a beszélgetést, ugyanakkor Dimény Imre személyes érdeklődése és elgondolása is érvényesült. Így a kötet részben visszaemlékezés, részben emlékállítás, amelynek a különösségét az adja, hogy Dimény Imre még részt vehetett a kézirat véglegesítésében, s néhány héttel a nyomdába kerülés előtt hunyt el.

A kötet címe – *Göröngyös út* – elsősorban az 1956 előtti évtizedeket jellemzi találóan, s ezek a fejezetek tartogatják a legtöbb meglepetést és újdonságot az olvasónak. Ez nem is lehet másképpen, hiszen minél inkább közeledünk a jelen időhöz, minél inkább a pálya csúcsa kerül szóba, annál jobban lekerekített, egyenes vonalú, elkerülhetetlenül önigazoló, így egyre kevésbé érdekes a történet. Ez nem Dimény Imre vagy az interjúkészítő Varga Zsuzsanna hibája, hanem olyan emberi sajátosság, amely alól senki sem bújhat ki, mindnyájan így vagyunk ezzel. Ráadásul Dimény valóban matuzsálemi kort, csaknem 95 esztendő-t élte meg. Így gyermek- és ifjúkorának szereplői közül alig van már valaki az élet porondján, míg a 70-es évektől máig húzódó korszak szereplői még jórészt aktív emberek, ezért törvényszerű az óvatosabb, körültekintőbb fogalmazás. Ezzel együtt az életútinterjú számos érdekes és fontos tény hozott felszínre, s főként ezeket szeretném bemutatni.

A könyv előszavát még Dimény Imre írta, s ez lehetőséget adott számára, hogy identitása legfontosabb jellemzőit összefoglalja: „Az egész életpályámra hatással voltak az erdélyi gyökerek. Szüleim becsületessége, munka iránti szeretete, tenni akarása, székely szívóssága. Ezeket mint örökséget vittem magammal, mikor elszántam magamat a magyarországi nagy kalandra.” (5.) Kicsit másként fogalmazva azt is mondhatnánk, hogy a klasszikus erdélyi protestáns munkaetika vezérelte Dimény cselekedeteit, s tényleg nagyon találó az önmeghatározás, meglepő a pályáiv egyenes és következetes vonala. Mind a súlyosabb politikai kilengések, mind a szakmai kudarcok elkerülték az emlékezőt, a nagy konfliktusoktól való okos távolságtartása, ugyanakkor elgondolásainak kitartó képviselése tette lehetővé a szakigazgatásban, a politika első vonalában, majd az akadémiai-egyetemi világban befutott eredményes karrierjét.

Ha földrajzi és kronológiai értelemben tagoljuk e hosszú életutat, három szakaszt különíthetünk el: az 1922-től 1945-ig tartó erdélyi korszakot, az 1945-től kisebb megszakítással 1955-ig tartó kelet-magyarországi időszakot, illetve ezt követően a fővárosban töltött időt. A legtöbb érdekességet, sztereotípiákat cáfoló állítást az első időszak kapcsán olvashatjuk. Már a családi háttér is nagyon érdekes, ugyanis szülei mai kifejezéssel szólva egy ideig csak élettársi közösségben éltek. Édesanyja az első világháborúban megözvegyült, és kisfiával éldogált a Sepsiszentgyörgy közelében található Komollón, amikor a frontról hazatérő Dimény Jánossal megismerkedett. Egy évig éltek együtt, mielőtt összeházasodtak volna. Valószínűleg nem egyedüli példa a

korban, hiszen a háború okozta nagy dúlás alaposan összekuszálta az emberi viszonyokat a szigorú nemi erkölcsi elveket valló székely faluban is. Van valami Szabó Dezső-i indulás az életútban: ahogyan két fiatal 1919 tavaszán megismerkedik, s a paraszti sorsot elfogadva sok gyermeket vállal. Dimény nagyon plasztikusan jellemzi szüleit, akikről megtudhatjuk, hogy édesanyja volt a jóval magasabb és teltebb, hozzá képest édesapja szinte filigrán és alacsony férfi volt. Talán ez sem feltétlenül egyezik a hagyományosan rögzült, a testi különbséget automatikusan a férfi javára rögzítő képekkel.

A 16 gyermekből hatan nőttek fel, s a hol cséplőgépet, hol teherautót bérlő, földművesnek megmaradó, de vállalkozó típusú apa és fizikai erejét érvényesítő anya erőfeszítései révén két gyermek is továbbtanult. Dimény Imre nem a magyar identitást megtartó egyházi iskolába járt, hanem előbb a sepsiszentgyörgyi román nyelvű polgáriba, majd a gyergyószentmiklósi állami gimnáziumba. Elbeszélésből teljes mértékben hiányoznak a sérelmi elemek, sőt alig-alig van utalás valamiféle konfliktusra magyarok és románok között. Inkább a praktikum, a gyakorlatiasság jelenik meg: a polgári iskolában a tandíj évente egy 160 kg-os sertés volt, amit a kiselejtezett kandisznókból választott ki az édesapja. A gyergyószentmiklósi gimnáziumra visszaemlékezve is a pozitív elemek a meghatározók. A román értelmiség heves frankofón voltát hangsúlyozza Dimény: *„Ha valaki értelmiséginek akarta tekinteni magát, akkor neki a román mellett, sőt a románál is fontosabb volt a francianyelv-tudás. Ezért a román gimnáziumok sok előnyös tulajdonsággal rendelkeztek. Korán kezdték a nyelvet. Már a polgáriban kezdtük a franciát, a latint, a németet, a görögöt. A franciát olyan szintig kellett vinni, hogy azon a nyelven tudjon érettségizni az ember.”* (19.)

1940-ben nyolcadikos volt Dimény Imre, amikor szavai szerint a második döntés értelmében *„Észak-Erdély az anyaországhoz csatlakozott”*. Ez számára nem csupán előnyöket, hanem kezdetben komoly hátrányt jelentett, hiszen egy év alatt kellett pótolnia a magyar nyelv és irodalomban, illetve történelemben meglévő hiányosságait. Ezt saját bevallása szerint sohasem tudta igazán ellensúlyozni, ezért *„most is vannak bizonyos kisebbségi érzéseim emiatt”*. (21.) Természetesen az érettségi előtt álló diák érezte az impériumváltás előnyeit is: ugyanis 100 pengőt kitevő Horthy-ösztöndíjat kapott, igaz, ez már csak az egyetemi év kezdetére érkezett meg, viszont el tudta küldeni nehéz sorban lévő családjának.

Felsőfokú tanulmányait immár magyarul, a kolozsvári Gazdasági Akadémián, illetve Mezőgazdasági Főiskolán végezte 1940-től 1945-ig. Eredetileg gyógyszerésznek készült, mivel édesanyja egy ismerős patikus életútját látva, ezt tartotta a legbiztosabb anyagi alapot jelentő szakmának. Ám pénzhiány miatt ott kellett hagynia a gyógyszerészkart, és egy földije, az agrárkart irányító dékán, Bíró Gyula támogatásának köszönhetően pályát váltott. Állítása szerint nem nagyon tudta, hogy micsoda a mezőgazdaság, *„csak azt tudtam, hogy van tanári és felügyelői ösztöndíj”*. (24.) Ezért kapott 100 pengőt, kedvezményt a menzán, így a mellékes munkákból származó jövedelemmel együtt tovább tudott tanulni.

Nagyon érdekesen jellemzi Dimény Imre az évfolyamtársait, akikből nagyon szorosan összetartó kör alakult ki, amelynek lényegét ők a *„kolozsvári szellem”* fogalmával írták le. Egyetemi tanárok, kutatók, gazdasági szakemberek kerültek ki innét: *„Úgy voltunk, úgy vagyunk ma is, hogyha ebből az évfolyamból bárkinek valami gondja-baja van, a megoldást leginkább az évfolyamtársaktól keresték és kapták meg. Az én pozícióm is olyan volt, hogy többeknek segíthettem, vagy a martonvásáriak segíthettek. Törvényszerű volt, hogyha valamelyiknek baja támadt az évek során – és kinek nem támadt ilyen baja? –, az megoldást a gondjaira ebből a körből talált.”* (27.) Fontos azt is megjegyeznünk, hogy az akadémia és a főiskola tanári kara jórészt a magyarországi agrárfelsőoktatás intézményeiből verbuválódott, s a nagybirtokos gazdálkodás iránti elkötelezettséget táplálta a hallgatók fejébe. Így nem véletlen, hogy ez a réteg az 1960-

as években megtalálta a maga helyét és érvényesülési lehetőségét a szocialistának nevezett termelőszövetkezetek és állami gazdaságok világában.

Jellemző Dimény Imre egyéniségére, ahogyan 1944/45-ös katonai szolgálatáról ír. Szavait olvasva az az érzése támad az embernek, hogy számára a háború nagy sodródás volt, amelynek során egyre nyugatabbra került, végül 1945 tavaszán Vas megyében esett szovjet fogságba, s kétszer is meg tudott szökni az örök elöl, így olyan hamar hazatért, hogy összevont vizsgákkal, évvizsga nélkül be tudta fejezni az egyetemet. Az viszont nem derül ki, hogy részt vett-e bármilyen harci cselekményben, elsütött-e egy puskát akár egyszer is, és hogyan sikerült kétszer is meglógnia őrzői kezei közül. Lehet, hogy egyszerűen talpraesett és szemfüles volt, lehet, hogy kerülte a feltűnést, és így jobban tudott lavírozni, lehet, hogy olyan zűrzavar uralkodott a szétesett országban, hogy könnyen lehetett mozogni, ha kellően óvatos volt az ember, vagy az is lehet, hogy mindez egyszerre igaz. Valamiféle, talán otthonról hozott távolságtartás jellemezte egyéniségét: sohasem konfrontálódni olyan élesen, hogy abból baj lehessen, de sohasem beolvadni annyira, hogy abból gond származzon.

1945-öt követően bár családjá ellenezte, józan anyagi megfontolásból Magyarországra költözött: a Bihar megyei Nagylétán kapott járási gazdasági felügyelői állást. Ezek az évek az anyagi önállósodás, a házasság és családalapítás esztendei voltak számára. Mint az agrár szakigazgatás alsó fokán álló tisztviselő, ügyesen alkalmazkodott a háborútól, inflációtól sújtott ország nehéz körülményeihez: *„Például a malmok ellenőrzését is nekünk kellett végezni, ezért természetbeni juttatást kaptunk. A cukorgyár is megbízott termeltetési feladatok ellátásával, s ezért természetben, cukorral fizetett. A cukorért tojást tudtam szerezni, s előfordult, hogy egy tojásért borotválkozhattam. Kimondott cserekereskedelem alakult ki. Emlékszem arra is, hogy 1946 húsvétján már nagyon lehordott ruhában jártam. Akkor már nagyban udvaroltam a leendő feleségemnek. Öt kg cukorért vásároltam egy nagyon szép öltöny ruhát. Pestiek jöttek le, s tőlük vettem öt kg cukorért. Nem volt teljesen új, de az akkori viszonyok között kiváló megoldás volt, mert másnak se volt jobb.”* (37–38.) Az ezekhez hasonló történetek adják az egész kötet sava-borsát, látszólag jelentéktelen, de valójában nagyon reális, életségű, a kort kiválóan jellemző adalékokat. Hasonlóan jó adoma az 1949-es, megyei mezőgazdasági igazgatóságra történt áthelyezésének elmesélése, amikor egy Földművelésügyi Minisztériumból érkezett káderes vizsgáztatta: *„Mondja, Dimény elvtárs, szereti maga a lakodalmi húsleveset? Mondom, szeretem természetesen. Miért szereti? Mondom neki, hogy miképp is készül ez a lakodalmi húsleves: többféle húsból készítik közösen az asszonyok stb. Azt mondja, maga a mi emberünk, mert látom, kollektív szemlélet van magában.”* (45.)

Hajdú-Biharból hivatali főnökét követve Szabolcs-Szatmárba került megyei főagronómusnak. Ebből az időszakból leginkább az 1951-es újfahértói térszervezésének története figyelemre méltó. Péter Gábor szülőfalujában, az ÁVH vezetőjének kívánságára kellett volna termelőszövetkezetet szervezni, ez azonban nem sikerült. Dimény Imre is személyesen vett részt az agitációban, s állítása szerint meglepetésként érte a nagyfokú ellenállás. Három tanyasi családot kellett volna meggyőznie a belépésről, s a róluk adott leírása bizony a távolságtartó, némiképp szakmai tudásának fölényében lévő szakember nem túl rokonszenves álláspontját tükrözi: *„Tehát még az akkori politikai és gazdasági viszonyok között is elmaradt viszonyok között élő emberek voltak. Az egész tudásuk, műveltségük, iskolázottságuk az akkori körülmények között is lényegesen az átlag alatt volt. Ilyen körülmények között kaptuk azt a feladatot, hogy ezeket mielőbb szövetkezetbe tömörítsük.”* (49.) Kevésbé empatikus sorok, mint ahogy kevés szó esik arról is, hogyan élte meg a kulákpereket, a padláslesöpréseket, régi agrárszakemberek félreállítását, egyszerűen a magyar mezőgazdaság és parasztság mélyrepülését. Dimény mindig szűken vett szakmai feladatairól, az ezekhez szorosan kötődő teendőkről beszél, s nemigen tudjuk meg, milyen félelmekkel, szorongásokkal élte át a Rákosi-korszakot, miféle hibákat, netán bűnököt követett el.

Mihelyst némi távolságot tart Dimény, mielőtt kicsit tükröt próbál tartani, rögtön izgalmassá és érdekessé válik a mondanivaló. Így amikor 1952 elején elkezdődött Rákosi Mátyás személyes intenciójára a női traktorosok képzése, *„Budapest és a nagyobb városok környékén a jelentkezők egy része az akkor felszámolt bordélyházak lakói közül került ki”*. Az első hallásra meglepő jelenség magyarázata érthető, mivel Dimény Imre szerint *„munkaalalmat kínáltak nekik és perspektívát”*. (56–57.) A prostitúció hivatalos betiltásával az örömlányok hivatalosan megbélyegzett társadalmi csoporttá váltak, így aligha véletlen, hogy sokan keresték a politika kínálta megbecsültség legvonzóbb formáját, és overallba bújtak. Persze mindez számos esetben csupán időnyerésre szolgált, hiszen az első foglalkozás után a jelentkezők fele eltűnt az indulásként kapott pénzzel és munkaruhával.

Ugyancsak figyelemre méltó, csupán agrártörténeti nézőpontból is, ahogyan az 1952-es, nagyon komoly aszályal kísért, így a hagyományos termények szempontjából katasztrofális évet értékelte az emlékező. Hiszen ami számos növénynek kifejezetten rossz volt, az a sok-sok napsütést kívánó gyapotnak nagyon kedvező. Ám ebből nem azt a következtetést vonták le a szovjet tanácsadók és Rákosi, amit a szakemberek, vagyis hogy az egyszeri, kivételes eseményre nem lehet tartós termelési kultúrát építeni, hanem éppen hogy alátámasztva látták saját meggyőződésüket. Ám *„az 1953-as esztendő bennünket igazolt: kovadt a gyapot, tehát nem nyílt, nemhogy termést hozott volna, de még ki se tudott nyílni.”* (60.)

Az 1950-es évek középkádereinek életét vizsgálva is fontos forrás lehet Dimény Imre visszaemlékezése: az állandó mozgatás, az örökös árszervezések, a család és a munkahely közötti ingázás, a szakmaiság és a politika mélyre hatoló és direkt összeütközése mind-mind fontos tanulság. Bár elvileg azt gondolhatnánk, hogy a szakmai pályáján emelkedő Dimény Imre (ekkor a Gépállomások Főigazgatóságának főigazgató-helyettese volt) és családja a társadalom többségéhez képest kivételezett helyzetbe került, azonban ez közel sem így volt. A Budapest VI. kerületében lévő Izabella utcában kaptak egy leválasztott lakást, ahol nem várt meglepetés érte őket. *„Egyik reggel arra ébredtünk fel, hogy a kislány tele van kiütéssel. Mondtam a feleségemnek, hogy vigyük át kórházba vagy orvoshoz. Az orvos előbb valami himlőt állapított meg, de megkérdezte, hogy nincs-e valami bogár a háznál. Aztán éjjel figyeltünk, s amikor felgyújtottuk a lámpát, csak úgy nyüzsgött a sok bogár. Így tehát rájöttünk, hogy nem himlő vagy allergia, hanem egyszerűen poloska. Akkor hozzánk kezdtek a kiirtásához, és egy fél év alatt kiirtottuk a poloskatömeget.”* (71.)

1955-től kezdődött Dimény Imre életében a nagy emelkedés, egyre fontosabb pozíciókba került az állami és pártapparátusban: az Országos Tervhivatal (OT) mezőgazdasági osztályát vezette, később Márton János eltávolítását követően főigazgató-helyettes lett, majd a pártközpont mezőgazdasági osztályának élére nevezték ki. Ebből az időszakból elsősorban az emberi portrék az igazán megkapóak, ahogyan például Gerő Ernő kegyetlen ridegségét jellemzi. Amikor Dimény és Berei Andor, az OT elnöke egy tanácskozási három-négy perces késéssel ért oda a Tervhivatalból, *„akkor Gerő feltolta a szemüveget a homlokára, és a következőt mondta: »Berei elvtárs, az, akit 14 órakor akasztottak, az már halott.«*” (84.)

Az is nagyon plasztikus, ahogyan a Gerőtől rettegő, de beosztottainak a kifogásait elmondani nem merő Bereit leírja. Egy takarmányterméstről szóló jelentést már többszörre dobott vissza, de sohasem mondta meg, miért. *„Mondom a kollégáimnak, hogy ezután csak arra figyelek, hogy amikor elkezd olvasni, hol akad meg. Ezt ő úgy juttatta kifejezésre, hogy kicsit az arcbőre elvörösödött. Amikor ezt észreveszem, akkor tudom majd, hogy ott lehet valami baj.”* (85.) S így jött rá Dimény, hogy a nyugati takarmányimportra tett enyhe utalást kell kihúzni.

Az 1956-os forradalom kapcsán Dimény Imre azt hangsúlyozza, s alighanem ez felelt meg leginkább egyéniségének, hogy *„óvatos voltam, nem tudtam eligazodni”*. (91.) Ami nagyon érdekes, hogy számára leginkább Mindszenty fellépése, nevezetesen rádióbeszéde maradt meg. Bár pontatlanul idéz, hiszen az esztergomi érsek nem hirdette meg az 1945 előtti birtokviszonyok visszaállítását, sőt szociális szempontok által korlátozott magántulajdonról beszélt, de feltehetően a konkrét mondandón túl sokkal erőteljesebb lehetett szereplésének szimbolikus ereje. Hiszen mindenki tisztában volt azzal, hogy Mindszenty József nem csupán a kommunista diktatúrával, hanem az 1945 utáni demokratikus változások jelentős részével szemben is komoly fenntartással viseltetik, így megszólalása, stílusa önmagában jelképezte valamiféle, akár korlátozott restauráció lehetőségét.

Dimény óvatossága érvényesült az MSZMP-be való visszatérése kapcsán is; sem túl korán, sem túl későn: 1957 márciusában lett a párt tagja, ami lehetővé tette a folyamatosnak tekintett tagsági viszonyt, de nem kellett semmiféle rendfenntartásban szerepet vállalnia. *„Ha én belépek novemberben, akkor elkerülhetetlen a munkásőrségbe kerülés. Én még katona sem akartam lenni semmiképpen. Minden idegszálam ellene volt, hogy fegyveres, egyenruhás testület tagja legyek. Azóta se kerültem puszkaközelségbe.”* (95.)

Sajnos 1957 tavaszától, amikor Dimény Imre egyre jobban az agrárpolitika első vonalához közelít, egyre kevesebb érdekes, szokatlan, ismeretlen részt találunk, egyre inkább köztörténeti jellegűvé válik a visszaemlékezés, egyre jobban eltűnnek, lekopnak a személyes motívumok. Itt-ott van egy-egy elejtett, de sajnos ki nem bontott megjegyzés, így például arról, hogy felesége hogyan ápolta az ismeretségeket, milyen közeli volt a Dimény és a Fehér család viszonya. Ezek azok a pluszok, amelyekre igazán érdemes lett volna rákérdezni, hiszen a köztörténeti folyamatok elég jól ismertek. A személyiség a politikus álarca mögé rejtőzik, s ritkán bújjik elő. Ilyen alkalom, amikor édesapja reakciót elmeséli, így például amikor idézi levelét földművelésügyi miniszteri kinevezésekor (116.), vagy amikor azt mondja a bukáskor, hogy miniszter mindenki lehet, de egyetemi tanár nem. Szép, megkapó, hiteles pillanatok. Hasonlóan sokat elárul, főként Kádár János hatalomgyakorlási módszereiről, ahogy kineveztetni földművelésügyi miniszterhelyettesé Földes Lászlót (*„Dimény elvtárs, eddig az én keresztem volt, mostantól a magáé. Cipelje, ahogy tudja.”*) (118.), vagy ahogyan a félreállított Dobi István mentalitásáról árul el részleteket (*„ő csak abban az esetben áll fel, amennyiben egy paraszti származású politikus kerül a helyére. Ő tett javaslatot és ragaszkodott Losonczy személyéhez.”*). (123.)

Ezen túl sok-sok szó esik az 1960-as, 70-es évek agrárpolitikájának a szakirodalomból, elsősorban éppen Varga Zsuzsanna munkáiból jól ismert eseményeiről, nyilván ezeknél a részeken az egyik főszereplő védi következetesen saját álláspontját, ez aligha lehet másként. A visszaemlékezést olvasó kicsit jobban felfigyel, amikor Dimény Imre az 1975-ös bukása utáni időszakról, a Kertészeti Egyetemen betöltött rektori tevékenységéről beszél. Először is érdekes, hogy azért nem Gödöllőt választotta, mert 53 évesen fárasztotta volna a bejárás, és így a Kertészeti Egyetemre ment, még azon az áron is, hogy a hivatalban lévő rektort, Somos Andrást leváltották. Igaz ezért MTA-alelnökséggel kárpóolták, ami önmagában is sokat elárul a hatalmi káderforgó korszakoktól független gyakorlatától.

Az egyetemen töltött időszak és a rendszerváltás értékelésének bemutatása sajnos túl rövidre sikerült. Nagyon tanulságos lett volna megtudni, hogyan látja Dimény Imre a magyar mezőgazdaság 1990 utáni állapotát, milyen más stratégiát, más agrárpolitikát tartott volna üdvösnek. Ennek kifejtését, az erre irányuló kérdéseket hiányoltam. Bár lehet, hogy konfliktuskerülő, óvatos természete okán nem is akart volna ilyesféle eszmefuttatásokba bocsátkozni. Pedig a politikából való kiválása után lehetősége nyílt az összegyűjtött tapasztalatok értékelésére, elemzésére is, s mindebből egy bölcs és okos idős ember portréja rajzolódik ki: *„Most is érvényben lévőnek tartom azt, amit*

alapelveként mindig is szem előtt tartottam: ha vezetői posztra kerül valaki, igyekezzon arra törekedni, hogy tehetséges, nagy műveltségű emberekkel legyen együtt, és ne tartson attól, hogy ezek bármikor felválthatják. Az ember legfőbb törekvése mindig az kell legyen, hogy mind több tehetséges ember működjön abban a részlegben, amit éppen vezet. Ezért kell zöld utat adni a tehetségnek.” (191.)

Ez az idézet végső fokon megmagyarázza, hogy miért lehetett sikeresen, okosan politizáló szakember Dimény Imre, akinek életútjára és az általa megélt korszakra vonatkozóan – minden szükségszerű fogyatékoságával együtt is – fontos adalékokat közölt a most bemutatott kötet. Ezért mindenképpen dicséret illeti azokat, akik létrejöttében bármilyen szerepet vállaltak.

¹ Huszár, 2004.

² Keserű, 2007; Vánca, 2010.

³ Romsics (szerk.), 2012.

⁴ Izinger (szerk.), 2014.

Hivatkozott irodalom

Huszár, 2004

Huszár Tibor: *Beszélgetések Nyers Rezsővel*. Budapest, Kossuth kiadó.

Izinger (szerk.), 2014

Izinger Pál életútja. Hanák Gábor interjúja alapján szerkesztette Izinger Anna. Budapest, Osiris.

Keserű, 2007

Keserű János: *Parasztorsfordítók között*. Budapest, Napvilág.

Romsics (szerk.), 2012

Szabó István életútja Nádudvartól Nádudvarig. Szerkesztette: Romsics Ignác. Budapest, Osiris.

Varga (szerk.), 2017

Göröngyös út. Dimény Imre életútja. Szerkesztette: Varga Zsuzsanna. Budapest, Kossuth.

Vánca, 2010

Vánca Jenő: *Öt évtized a mezőgazdaság szolgálatában*. Budapest, Magyar Mezőgazdasági Múzeum.